

POSTANOWIENIE

Dnia 5 lutego 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z powództwa B. R.

przeciwko Zakładowi Poprawczemu i Schronisku dla Nieletnich w M.

o uznanie wypowiedzenia za bezskuteczne,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 lutego 2015 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S.

z dnia 27 maja 2014 r., sygn. akt IV Pa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. oddala wniosek pełnomocnika strony pozwanej o zasądzenie od powoda na rzecz strony pozwanej kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Powód – B. R. - wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 27 maja 2014 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 45 § 1 k.p. w związku z art. 30 § 4 k.p. w związku z art. 30 § 1 pkt 2 k.p. w związku z art. 91c ust. 1 w związku z art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 191), przez przyjęcie, że u pozwanego wystąpiły zmiany organizacyjne uniemożliwiające zatrudnianie powoda w pełnym wymiarze polegające na zmniejszeniu liczebności

grup wychowawczych z czterech do trzech, podczas gdy u pozwanego funkcjonowały od kilku lat trzy grupy wychowawcze i nie było konieczności zmniejszania zatrudnienia; błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 45 § 1 k.p. w związku z art. 30 § 4 k.p. w związku z art. 30 § 1 pkt 2 k.p. w związku z art. 91c ust. 1 w związku z art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela polegającą na niesłusznym przyjęciu, że pozwany zastosował właściwe kryteria wyboru powoda do zwolnienia, podczas gdy kryteria doboru pracowników do rozwiązania stosunku pracy były pozorne, a pozwany nie brał pod uwagę kryterium posiadanych kwalifikacji przez nauczycieli, pomimo że powód legitymował się większymi kwalifikacjami niż inni wychowawcy zatrudnieni u pozwanego; niezastosowanie art. 22 ust. 2 w związku z art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela zobowiązujących dyrektora szkoły złożenia nauczycielowi propozycji zmniejszenia zatrudnienia do wymiaru nie niższego niż połowa obowiązkowego wymiaru zajęć za proporcjonalnym zmniejszeniem wynagrodzenia.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując na „występowanie w niniejszej sprawie istotnego zagadnienia prawnego, potrzebę wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności orzecznictwie oraz uznanie przez skarżącego niniejszej skargi kasacyjnej jako oczywiście uzasadnionej”.

W uzasadnieniu stwierdzono, że „istotne zagadnienie sprowadza się do tego, czy jedynie formalne zmiany organizacyjne polegające na zmniejszeniu liczby oddziałów przy rzeczywistym zachowaniu liczby oddziałów sprzed dokonanych zmian organizacyjnych mogą być przyczyną rozwiązania z nauczycielem stosunku pracy art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela (...), istnieje konieczność rozstrzygnięcia czy formalna likwidacja jednej grupy w pozwanym Zakładzie i ograniczenie liczebności grup wychowawczych z czterech do trzech, gdzie od kilku lat funkcjonowały trzy grupy wychowawcze wymuszała ograniczenie zatrudnienia przez wypowiedzenie stosunku pracy jednemu nauczycielowi”.

Ponadto, „występują rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego w zakresie stosowania art. 45 § 1 k.p. w kwestii przyjęcia kryteriów wyboru jednego z nauczycieli do zwolnienia z pracy (...). Istnieje zatem konieczność rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, jak kryterium nabycia uprawnień emerytalnych ma się w

zestawieniu z kryterium kwalifikacji zawodowych i czy to pierwsze może być decydujące w kwestii doboru nauczyciela do zwolnienia w razie zmian organizacyjnych lub zmian planu nauczania uniemożliwiających dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze czasu pracy”.

Głównymi przesłankami decydującymi - zdaniem skarżącego - o oczywiście uzasadnionym charakterze skargi kasacyjnej są w szczególności: pozorność przyczyny zawartej w oświadczeniu o rozwiązaniu stosunku pracy z powodem, dyskryminujący powoda dobór kryteriów i typujący jednoznacznie jego do zwolnienia, o czym świadczą zeznania dyrektora pozwanej placówki oraz stanowisko wyrażone w apelacji pozwanego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana wniosła o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna (podobnie jak uprzednio kasacja) nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne bądź istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, czy też zachodzi nieważność postępowania lub gdy skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W konsekwencji w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym m.in. na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w

którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 4 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia: Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007, z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291, z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

W razie powołania tej przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny

wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywista zasadność i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531, z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035, z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205, z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia: Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274, z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616, z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107, z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364, z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, iż przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na jej oczywistą zasadność nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia: Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743, z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133).

Niniejsza skarga kasacyjna w zakresie wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania ze względu na oczywistą zasadność nie czyni zadość wymaganiom stawianym temu nadzwyczajnemu środkowi prawnemu. Przede wszystkim wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej jest lakoniczny i, co więcej, nie wskazuje przepisów, które miałyby być naruszone w sposób oczywisty przez Sąd drugiej instancji.

Jeśli chodzi o kwestie związane z przedstawionymi zagadnieniami prawnymi oraz potrzebą wykładni przepisów prawa, to należy wskazać, że dorobek judykatury dotyczący kryteriów doboru nauczycieli do zwolnienia jest bardzo bogaty. Przyjmuje się, że wybór nauczyciela do zwolnienia z przyczyn określonych w art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela powinien być dokonany przy zastosowaniu kryteriów obiektywnych, niedyskryminujących, jasnych, czytelnych dla zainteresowanych. Kryteria te powinny w pierwszej kolejności dotyczyć dorobku zawodowego (staż pracy, ocena pracy, kwalifikacje formalne i faktyczne), ale mogą się one odnosić także do sytuacji osobistej nauczyciela - stanu rodzinnego, posiadania innych źródeł dochodu, np. emerytury (por. np. wyroki: z dnia 7 września 1994 r., I PRN 56/94, OSNAPIUS 1995 nr 1, poz. 5; z dnia 27 listopada 1997 r., I PKN 399/97, OSNAPIUS 1998 nr 18, poz. 541; z dnia 10 stycznia 2002 r., I PKN 771/00, OSNAPIUS - wkł. 2002 nr 10, poz. 4). Jeżeli wybór jest ograniczony do jednego z dwóch nauczycieli, ocena, że ten właśnie nauczyciel, a nie drugi został wybrany do zwolnienia w sposób obiektywnie uzasadniony, z istoty rzeczy musi być dokonana przez wzajemne porównanie rozmaitych, takich samych rodzajowo cech i przymiotów każdego z nich. W przypadku, gdy ich sytuacja zawodowa i osobista są zbliżone, dyrektor szkoły podejmując decyzję powinien uwzględnić dalsze, dodatkowe okoliczności. Do takich okoliczności znaczących należy podstawa nawiązania stosunku pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2005 r., I PK 159/04, OSNP 2005 nr 15, poz. 230). Z przedstawionych poglądów wynika, że posiadanie przez nauczyciela innego źródła dochodu w postaci emerytury może, w konkretnych okolicznościach sprawy, stanowić usprawiedliwione kryterium doboru do zwolnienia.

Również wbrew twierdzeniom skarżącego, orzecznictwo Sądu Najwyższego w omawianym zakresie nie jest rozbieżne. Przedstawiane wypowiedzi formułowane są na tle określonych stanów faktycznych, które nie są identyczne, stąd wypowiedzi o gradacji kryteriów doboru do zwolnienia nie mają charakteru abstrakcyjnego, lecz uwzględniają okoliczności danej sprawy.

Jeśli zaś chodzi o pytanie, czy jedynie formalne zmiany organizacyjne polegające na zmniejszeniu liczby oddziałów, przy rzeczywistym zachowaniu liczby oddziałów sprzed dokonanych zmian organizacyjnych, uzasadniają rozwiązanie z

nauczycielem stosunku pracy, to należy podkreślić, że w niniejszej sprawie nie tyle chodzi o zmiany organizacyjne, lecz ostatecznie o zmianę planu nauczania wynikającą ze zmniejszenia liczby oddziałów. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2015 r., III PK 51/14 (niepublikowany) wskazano, że zgodnie z art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela, podstawą do rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem w trybie powyższego przepisu nie jest sama zmiana planu nauczania, ale jej skutek w postaci niemożności dalszego zatrudniania nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć. „Plan nauczania” w rozumieniu art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela jest dokumentem opracowanym przez dyrektora szkoły, zawierającym podział na poszczególne przedmioty nauczania i zajęcia, organizację pracy szkoły, tygodniowy minimalny wymiar godzin lekcyjnych pozostających do dyspozycji dyrektora i wychowawców oraz wykaz godzin lekcyjnych pozostających do rozdysponowania i podziału pomiędzy nauczycieli wraz z godzinami ponadwymiarowymi. Arkusz organizacyjny jest zaś dokumentem sporządzanym na podstawie planu nauczania, z którego wprost wynika liczba godzin do przydzielenia zatrudnionym w szkole nauczycielom. Dlatego ma on podstawowe znaczenie nie tylko dla organizacji zajęć w szkole, ale także i liczby zatrudnionych nauczycieli. Na tej podstawie ustala się, czy zmiana planu w stosunku do poprzednio realizowanego uniemożliwia dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć z uwzględnieniem kwalifikacji i specjalizacji wykształcenia nauczyciela oraz czy istnieje konieczność rozwiązania z nauczycielem stosunku pracy lub przeniesienia w stan nieczynny (zob. także wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 czerwca 1998 r., I PKN 165/98, OSNAPiUS 1999 nr 11, poz. 367; z dnia 6 marca 2013 r., I PK 221/13, LEX nr 149384). Decydujące znaczenie ma zatem formalna zmiana planu nauczania (przez porównanie arkuszy organizacyjnych za poprzedni i dany rok), bo z niej wynika ilość godzin do rozdysponowania między nauczycieli, finansowanych przez organ prowadzący szkołę, a tylko takie godziny wchodziły do nauczycielskiego *pensum*.

Stanowisko powyższe jest adekwatne do realiów niniejszej sprawy, w której nastąpiło zmniejszenie ilości godzin do przydzielania nauczycielom (finansowanych przez organ prowadzący szkołę), stosownie do rzeczywistych potrzeb, które ujawniły się w poprzednich latach.

W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występują przedstawione przez skarżącego istotne zagadnienia prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), skoro Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 189 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jej skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c. należało postanowić jak w sentencji.

Sąd Najwyższy oddalił wniosek pełnomocnika strony pozwanej o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego. Zgodnie z art. 132 § 1 k.p.c., w toku sprawy pełnomocnicy profesjonalni doręczają sobie nawzajem bezpośrednio odpisy pism procesowych z załącznikami, do pisma procesowego wniesionego do sądu dołącza się dowód doręczenia drugiej stronie odpisu albo dowód jego wysłania przesyłką poleconą, zaś pisma, do których nie dołączono dowodu doręczenia albo dowodu wysłania przesyłką poleconą, podlegają zwrotowi bez wzywania do usunięcia tego braku. Pełnomocnik strony pozwanej nie dołączył do odpowiedzi na skargę kasacyjną dowodu doręczenia drugiej stronie jej odpisu ani dowodu jej wysłania przesyłką poleconą, składając wyłącznie oświadczenie, że „odpis niniejszego pisma doręczono bezpośrednio pełnomocnikowi powoda”. Skoro odpowiedź na skargę kasacyjną powinna zostać z tej przyczyny zwrócona, to nie jest możliwe uwzględnienie wniosku w niej zawartego o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.